

ВАСИЛ КОЛЕВСКИ

ИЗ ИСТОРИЯТА НА РАБОТНИЧЕСКИЯ ЛИТЕРАТУРЕН ФРОНТ В БЪЛГАРИЯ

„РЛФ“ — „Работнически литературен фронт“. С вълнение разлиствам пожелтелите страници на тоя ветеран. Тук всеки лозунг, всяка статия, всеки стих и разказ са обAGRени от пламъка на класовата борба.

Краят на 1929 година. Още е жива раната от Септемврийското въстание, от погромите през 1925 г. Черни чернеят забрадките на хилядите майки, жени и сестри на избитите. Още по-черна е сянката на фашизма, виснала над цялата страна. Но народът, оцелял в петвековното турско робство, народът, воювал с черешови топчета срещу султанската империя, народът, отказал да избива своите събратя на фронта и оросил с кръвта си Владая, народът, който в името на комунизма се вдигна на първото антифашишко въстание в света — този народ е буден. Той събира сили за нова борба, за последния решителен бой. Достатъчно е да се почувствува първият полъх на надигащата се революционна вълна у нас в чужбина, за да изправят стан, да възкръснат от пожара като легендарната птица редиците на борците. И отново се извива и засиява огневото знаме. Българската работническа класа, трудовото селячество и прогресивната интелигенция записват нови славни страници в своята героична история.

Важно място в ожесточената идеологическа борба, и по-специално на литературния фронт през този период, заема вестник „РЛФ“, излизащ от декември 1929 до юни 1934 г. В условията на буржоазната фашистка държава, на господстващата буржоазна, фашизираща се култура, в него открито и дръзновено се пристъпва открито към организиране и сплотяване на прогресивната художествена интелигенция в името на комунизма!

Разбира се, и до „РЛФ“ в общополитически и специални издания партията е отстоявала марксистическите разбирания за литературата и изкуството, воювала е за утвърждаване и развитие кълновете на социалистическата култура. Никога обаче през периода на капитализма и фашизма тази борба не се е водила така открито, така масово, настъпателно и резултатно, както в „РЛФ“. За това, разбира се, не малка роля изиграват натрупаният опит и революционни традиции от миналото. Та нали у революционерите демократи като Раковски, Ботев, Каравелов и др. литературата и изкуството бяха неразделна част от общата борба за освобождението на народа! Тези традиции, в условията на капиталистическото общество, продължиха Благоев, Кирков, Полянов. Те свързаха съдбата

¹ Статията е част от по-голямо изследване за „РЛФ“, което ще бъде публикувано от издателството на БАН.

на изкуството с борбата за комунизъм. Най-възвишените добродетели на теснячеството намериха своето отражение в пролетарската социалистическа литература още в началото на века и особено в забележителното творчество на Смирненски. „Главните положителни особености на партията през нейния тесносоциалистически период — заяви в доклада си пред V конгрес на БКП Г. Димитров — се състояха в дълбоката ѝ вяроност към марксизма, към пролетарския социализъм и интернационализъм, в нейната класова непримиримост към буржоазията и реформистките ѝ оръдия, в нейната непоколебима вяра в силите и бъдещето на работническата класа, в нейната съзнателна желязна дисциплина. Основен закон на тесните социалисти беше пълното подчинение на личния живот, личните интереси, личната воля на партията на интересите и волята на пролетарската партия“.¹

Ето това драгоценно наследство, ведно с патоса от поезията на Смирненски и на антифашистката литература след възстанието от 1923 г. е в основите на „РЛФ“. Още от първия брой вестникът застава определено на класови партийни позиции. „На ясна класова позиция“ — така е озаглавена редакционната програмна уводна статия, в която четем: „Гражданската война (разбирай Септемврийското въстание 1923 г. — В. К.) много силно очертава фронтите: от една страна, буржоазната интелигенция, която през войната позорно мълчеше или пееше химни на убийствения шовинизъм, днес застава на своя ясна класова позиция. Тя прекара гражданската война, като взе участие в похода срещу работниците и селяните в шпицкомандите, а след това продължава „героическото“ си дело: възпява подвизите на убийците, отрича пролетарската интелигенция и следва културната политика на днешната власт. От друга страна стои самият пролетариат със своите неизчерпаеми богатства на култура и изкуство, със своята интелигенция, своите писатели-пролетарии“. И накрая: „Има само две ясни класови позиции. На една от тях заставаме и ние“.

Централно място през цялото време на излизането в „РЛФ“ заемат материалите, свързани с проблема за партийността. „Тази партийност — пише Хр. Радевски — ние, разбира се, схващаме и пропагандираме според тогавашните си, често примитивни схващания, а не както сега тя се разбира. Но вестникът пръв в нашата литературна история последователно и упорито защитава партийността, т. е. социалистическия реализъм“.²

Може да се възрази, че проблемът за комунистическата идейност, за партийността и партийното ръководство на литературата и изкуството се поставя в нашия пролетарски политически и литературен печат и по-рано. Ние знаем теоретичните трудове на Благов, произведенията на Кирков и Полянов, творчеството на Смирненски и пр. Но не може да не се съгласим, че до „РЛФ“ научната, теоретическата постановка и разработка на тези проблеми са имали в повечето случаи епизодичен характер, че поради особената общественно-политическа обстановка и задачи на партията и поради неразвитостта на пролетарската литература тези проблеми не са заемали и не са могли да заемат самостоятелно централно място в идеологическия живот на партията. Но тъкмо постановките, дадени от Благов, и натрупания вече опит от пролетарската и революционна литература в лицето на такива видни нейни представители като Кирков, Полянов,

¹ Г. Димитров, Политически отчет на ЦК на БРП(к) пред V конгрес на Партията, стр. 11.

² Работническо дело, 7. XII. 1960 г.

Смирненски, Гео Милев и др., направиха възможно излизането на такъв специален литературен партийен седмичник, като „РЛФ“, направиха възможно обсъждането и решаването на научна основа проблемите за партийността и партийното ръководство на литературата и изкуството. Определяща роля в случая изиграва обективната действителност у нас — наличието на марксистеска, ленинизираща се партия на работническата класа, показала вече своята вяроност към делото на комунизма и своята готовност и способност да ръководи борбите на трудещите се за това дело. Решаваща роля за поставянето и решаването на тези проблеми изиграва опитът на съветската литература, ленинските постановки по тези проблеми, наличието на пролетарски теоретически и критически кадри у нас, годни да поставят и решават тези въпроси с оглед особеностите в нашата страна.

Не е нужно да се изреждат всички статии и материали, посветени на проблема за партийността. От първия и до последния брой „РЛФ“ защитава мисълта, че литературата е част от общо-пролетарското дело. Огромна роля за правилното поставяне и решаване, доколкото възможностите на работещите в „РЛФ“ са позволявали това, на въпроса за класовия и партийен характер на литературата изиграва статията „Партийна организация и партийна литература“, както и редица други трудове на Ленин. Борбата за комунистическа партийност в „РЛФ“ минава под знака на ленинизирането на идеологическия и по-специално на литературния фронт у нас. Тази борба се усложнява твърде много, като се има предвид, че се води в един период, когато в ръководството на партията не малка роля играе левосектантската върхушка. Но би било крайно погрешно, исторически невярно и политически вредно, ако зарад отделните грешки и слабости в решаването на тоя проблем, ние с лека ръка отхвърлим оная огромна придобивка, която „РЛФ“ донесе за комунистическото движение и за пролетарската социалистическа литература в нашата страна. При оценката на постановката и решението на този проблем в „РЛФ“ трябва да се признае преди всичко общо-правилната позиция на вестника, че той ратува и се бори за литература и изкуство, свързани с борбите на работническата класа, за комунизма и след това да се види доколко последователно и вярно е отстоявана тази позиция.

Цялата своя дейност редакцията на „РЛФ“ разглежда като един от секторите на борбата за социализъм. Ето защо всички материали във вестника в една или друга степен имат отношение към проблема за класовия и партийен характер на литературата и изкуството. Но по тези въпроси редакцията многократно излиза и със специални статии от наши, съветски и други автори. Само най-главните статии на българските автори надвишават четиридесет. Като се има предвид, че издаването на вестника бива спряно на 176-я брой в началото на юни 1934 г., това ще рече, че във всеки четири броя има по една статия, посветена специално на проблемите за класовия и партийен характер на литературата, за това как да се разбират и прилагат в практиката тия основни черти на новото изкуство.

Още в уводната програмна статия и в статията на Т. Павлов „Класова и човешка култура“ в първия брой на „РЛФ“ се определя в основни линии същността, мястото и ролята на творчеството на пролетарските писатели. В няколко поредни статии П. Буюклиев запознава читателите на вестника с това що е пролетарски писател, какво е мястото на писателя в обществото, как да се разбира партийността на пролетарското изкуство и др. Той изтъква, че буржоазията иска нейния писател да възпява

капиталистическия ред като нещо вечно, и по такъв начин да спомага за объркването на трудещите се, за поддържането на невежеството сред широките народни маси. В замяна на това буржоазната естетика създава мига за „божествения“ характер на творчеството, за „избранността“, „гениалността“ и пр. на творците. Пролетариатът по този въпрос обаче мисли тъкмо противното — продължава Буюклиев. Писателят за него е слязъл не от звездите или месеца, а се е родил сред хората, както всички други, пил е от горчивата чаша на живота и разбрал, че няма нищо вечно под слънцето, той смело се нарежда при своите „братя сиромаси“ и става борец като тях. „Борецът или пролетариатът със своите дела твори историята на живота, а писателят със своето перо осмисля и превъплътява тези дела в образи и художествени творения, от които новите поколения се учат и незабавно изпълняват своя свещен дълг, т. е., без да се лутат заемат своето място в борбата.“¹ Във втората статия Буюклиев развива ленинската мисъл, че в общество, което се състои от антагонистични класи, няма и не може да има независими писатели. „При това положение — пише той — когато народите не представляват нещо еднородно и цяло, а се състоят от робовладелци и роби, от аристократи, крепостни и занаятчи, от буржоа и пролетарии, които непрекъснато са водели и водят борба помежду си, правели са революции и са тласкали историята напред. . . , чудно е как могат да се намерят хора да твърдят тая глупост, че имало независими писатели.“²

Против постановките на „РЛФ“ за класовия и партийен характер на изкуството се опълчва целият буржоазен литературен печат, а също така изданията на писатели с анархистични и други дребнобуржоазни разбирания. Срещу тая атака П. Буюклиев (П. Петков) излиза отново със статия „Пак за партийността в пролетарското изкуство“ в брой 80 на „РЛФ“, препечатана и в следващия 81 брой. (Въобще трябва да се отбележи, че много често при конфискуване на даден брой редакцията препечатва основните материали от него в следващия, като се надява, че смяната на чиновниците-цензори ще им позволи „да ги пробутат“. И често това действително ѝ се удава.) Буюклиев воюва против заблуденията, че партийността в изкуството „щяла да скове свободата на художника в неговия творчески размах, поради което нямало да има истинско творчество, нямало да има „истинско“ изкуство, което да бъде обжегнато от „космичната искра на вечното“. Нещастieto на тези хора — пише Буюклиев — се състои в това, че те разглеждат света не като процес, изкуството не като обществен продукт, а като застинали форми“. По-нататък авторът разкрива абстрактния и метафизически възглед на анархистите за свободата, показва ограничеността на буржоазния писател. „Пролетарският художник се различава коренно от буржоазния. Той няма абсолютно никаква нужда от фалшифициране на действителността, нито пък има нужда от измамата и лъжата. Пролетарският художник, освен че трябва да разкрие действителността в нейния вид например борбата на пролетариата с буржоазията, която се проявява във всички гънки на живота. Но той ще трябва да се издигне и до висотата на историческите задачи на своята класа, които да му служат като ръководство при „обработка на материала в конкретни образи“. По такъв начин Буюклиев показва, че пролетарският художник е не само действително най-свободен,

¹ „РЛФ“, бр. 2, 12. XII. 1929 г.

² „РЛФ“, бр. 5, 15. I. 1930 г.

най-правдив, но има възможност чрез творчеството си да играе решаваща роля във възпитанието на масите, които са основен двигател на историята.

Проблемът за класовия и партиен характер на изкуството и за рязкото разграничение — от една страна, на класоосъзнатите пролетарски писатели и от друга — всички останали, се разглежда и в уводната статия от Хр. Радевски „Защо“... (бр. 6). Той подчертава, че в излезлите 5 броя „РЛФ“ е стоял и ще стои на „ясна класова позиция“. Верността на тази позиция се потвърждава от злобния вой на буржоазията, от бруталните мерки на полицията и от симпатиите, с които трудещите се посрещат вестника. И Радевски продължава: „Но да стоиш на ясна класова позиция днес — това ще рече да водиш борбата с еднаква безпощадност както срещу своите открити класови врагове, така и срещу всички ония в собствената си класа, които не стоят точно на позицията, на която класата, в лицето на своите борчески организации е застанала“. Ето в това разбираме за отношението към „левеещите“ писатели, както в статията на Радевски, така и в цялостната оценка на „РЛФ“ в началото на излизането му се допуска коренна грешка, неразбиране и извращаване на марксистко-ленинска политика в областта на литературата. Няма спор в това, че „левеещите“ се дребнобуржоазни писатели трябва да се критикуват за тяхната непоследователност в борбата срещу капитализма и фашизма, за се развенчават техните утопични, илюзорни възгледи за някаква „абсолютна свобода“ и пр. Но великият Ленин ни учи, че в общия поход срещу реакцията пролетариатът трябва да умее да сплотява и използва силите на всички демократични и прогресивни елементи, и от тая гледна точка да оценява и техните действия, — теории, творчество и пр. Този ленински поглед все още липсва на нашите пролетарски писатели и по-специално на групата от „РЛФ“ през този период. Нещо повече, те гледат на тези сили като на враг № 1. В статията на Радевски се говори например, че огънят на „РЛФ“ най-напред е съсредоточен именно върху тези колебаещи се преходни слоеве на творческата интелигенция. Характерен в това отношение е примерът с „Новис“. Това антифашистко издание, редактирано от писатели с неизживени анархистични разбирания, също е преследвано и инкриминирано от властта. Но вместо да търси допирни точки в общата борба против фашизма, „РЛФ“ бърза да се отдели от него. „В социалната борба — четем в статията на Ризор „Новис“, писателят-партиец и ние“ — ние признаваме изкуството за нещо, но преди всичко като партийци. И всеки, който не е с нас, е против нас. „Новис“ не е с нас“.¹ От тук логически следва изводът, че „Новис“ е против „РЛФ“ и срещу него трябва да се воюва едва ли не по-яръсто, отколкото срещу буржоазната преса. Разбира се, и тук трябва да се има предвид противоречивият и сложен характер на нещата. Редакцията на „РЛФ“ воюва за чистотата на марксизма, против всякакви отклонения от него, но тя води именно идеологическа борба. Достатъчно е полицията да арестува някого от „Новис“, за да се появи протест в „РЛФ“. Така, в бр. 84 четем: „Група сътрудници на „РЛФ“ най-енергично протестираме срещу арестуването на революционния поет Ламар, само защото печатал позиви за Ботевия ден“.

Може да се каже, че тази слабост — неправилното отношение към левеещите писатели — е твърде характерно явление и за немалко пролетарски литератури от другите страни, че тя е свързана с „детската

¹ „РЛФ“, бр. 10, 26. II. 1930 г.

болест на комунизма“, срещу която така остро воюваше Ленин. Дори такъв крупен художник и общественик като Анри Барбюс, с участието си в дискусиите за фашистката идеология в „РЛФ“, вместо да помогне на нашите пролетарски писатели да се освободят от това увлечение, съдейства в обратна посока. „Моего мнение е — пише той, — че освен писателите действително революционни, т. е. действително пролетарски, и които не са множество, има много категории писатели, които, какъвто и да е оттенък на техните стикети, се нареждат всички, без разлика, от към другата страна на барикадите“¹. Тези възгледи се подхранват и подсилват от предателското поведение на редица социалдемократически, анархистически и пр. „водачи“ и културни дейци. Всичко това, разбира се, може днес да ни помогне да разберем, но не и да оправдаем, а още по-малко да се съгласим с позицията на „РЛФ“ през този период, защото тя е пречка не само за правилното развитие на „левеещите“ се писатели, но не дава възможност да се оценят правилно и се използват в класовата борба произведенията на писателите — критически реалисти през 30-те години, които в голямото си болшинство остават чужди на фашизма, и чието творчество заема все още значителен дял от националната ни литература. Изхождайки от тази погрешна позиция, пролетарските писатели у нас, групирани главно около „РЛФ“ се стремят да създадат своя „чисто пролетарска“ литературна организация. И действително, такъв Съюз на пролетарските писатели в България, със своя програма бива изграден. За характера на съюза, за неговата програма и първи прояви, редакцията на „РЛФ“ информира читателите си в 47, 49, 50, 59, 69, 70 броеве на вестника.

Откъсването на пролетарските писатели от естествено изграждащата се общност на всички прогресивни, антифашистки настроени писатели безспорно е станало по две причини: първо, по подобие на РАПП в СССР и на подобни организации в други страни, пролетарските писатели у нас са искали да имат своя организация, която открито и безкомпромисно да отстоява докрай интересите на работническата класа в областта на литературата. И второ, което е било решаващо, в случая голямо влияние е оказал курсът, провеждан от левосектантското ръководство на партията в страната.

Характеризирайки положението след 1923 г. у нас, Г. Димитров заяви на V конгрес на БКП: „Септемврийското въстание издълба такава кървава бразда между народните маси и фашистката буржоазия, която с нищо вече не можеше да бъде запълнена. През целия последвал период фашизмът никога не успя да укрепи своите позиции и да си създаде широка социална база. От друга страна, самоотвержената борба и последователната и неуморна работа на Комунистическата партия за изграждане на единния антифашистки фронт сближиха тясно партията с народните маси, укрепиха връзките ѝ с тях и създадоха предпоставките за издигането на партията като действителен вожд на трудещите се от градовете и селата в борбата за демокрация и социализъм“².

Тази своеобразна обстановка в България, когато властта е в ръцете на фашизма, а обществено-политическият и културен живот минава под знака на все по-широкото проникване и утвърждаване на комунистическите идеи, с особена сила важи за положението сред писателите.

¹ „РЛФ“ бр. 47, 13. V. 1931 г.

² Г. Димитров. Политически отчет на ЦК на БРП(к) пред V конгрес на Партията, стр. 24.

Фашистите не успяват да привлекат на своя страна нито един що годе крупен творец. Напротив, голямата част от писателите, които до 1923 г. са стояли на общодемократически, общопрогресивни позиции, под влияние на Септемврийското въстание и последвалите го борби на трудещите се, под влияние на Октомврийската революция и успехите на социалистическото строителство в СССР и редица други фактори, все по-определено се насочват към марксизма-ленинизма, прегръщат идеалите на комунизма.

При тия условия най-правилно и най-резултатно би било да се изгради единен антифашистки, трудовоборчески съюз на писателите, който да бъде ръководен от писателите-комунисти и който да спомогне на левеещите писатели по-бързо и по-безболезнено да изживеят своите преубеждения и да застанат на партийни позиции. И действително това, което животът е подказал, макар и не без борби, бива осъществено. Главна заслуга за това имат няколко писатели-комунисти, неподдали се на влиянието на левосектантите. Особено ценни са били теоретическите напътствия и практически указания на акад. Т. Павлов за преодоляване на сектантството и сплотяване на всички прогресивни сили против фашизма, без да се правят каквито и да било идеологически компромиси. В статията „Индивидуално или колективно членство“, посветена на проблема за единство на писателите-антифашисти, А. Тодоров пише: „Изобщо можем да бъдем само доволни от това, че той (Т. Павлов — В. К.) разби така добре нашите ултралевичарски, сектантски заблуждения, страшно вредни за движението, не само в литературно, а и в политическо отношение“.¹

Голяма е заслугата и на самите безпартийни трудово-борчески писатели, които просто са жадували за такава организация, за един пряк контакт с писателите-комунисти в рамките на тази организация. Трябва да се отбележи, за честта на нашата прогресивна творческа интелигенция, че в един период, когато у нас се проявява най-силно левосектантският уклон в партията, когато редица писатели-демократи в други страни напуцат своите демократични позиции и отиват надясно, в служба на капитализма и фашизма, или най-малко остават пасивни към обществените борби, в този именно момент у нас се наблюдава най-голямо сплотяване на творческите сили на базата на антифашизма, с ориентация към социалистическия идеал. Доколко ярко и характерно е това явление показва следният факт. Към втората половина на 30-те години, когато започва провеждане на Димитровския курс и ликвидиране на левосектантските отклонения, върху базата на осъщественото вече единство сред писателите, партията провежда своите основни решения на литературния фронт на партийни събрания, на които присъствуват и безпартийни писатели-антифашисти.²

Голяма роля за това сплотяване на писателите играе Съюзът на трудово-борческите писатели. Пролетарските писатели твърде скоро успяват да изживеят увлечението си по „чисто“ пролетарски писателски съюз и включват своите усилия за създаване и укрепване на Съюза на трудовоборческите писатели.

В статията „Грешки, които подлежат на поправяне“ от Вл. В. (Христо Радевски), публикувана в бр. 74 на „РЛФ“ четем: „На 10 т. м. (фе-

¹ „РЛФ“ бр. 43, I. IV. 1931 г. Виж също декларацията на А. Тодоров по този въпрос в бр. 42.

² По спомени на др. Г. Белев, в беседа, проведена на 1. VIII. 1961 г.

вруари 1932 г. — В. К.) се състоя третото организационно събрание на Съюза на пролетарските писатели в България. Привършена биде дискусията по платформата и биде разгледан и приет съюзният устав. Поради това, че съюзът обединява писатели, които както в идейно-политическите си възгледи, така и в творчеството си не стоят на една линия с пролетарско-партийните писатели около Ре ЛеФ, т. е. не са пролетарски писатели — събранието единодушно реши да бъде изменено името на Съюза съобразно неговия състав. И така, от Съюз на пролетарските писатели, той биде преименуван: Съюз на трудово-борческите писатели в България“. По-нататък в статията си Радевски се спира на два въпроса, които погрешно са били решени при учредяването на съюза. Първият е за литературните работнически кореспонденти — рабкори, които трябва да бъдат основните кадри на съюза, и вторият — това е отношението към Съветския съюз. По настояване на някои писатели, неизживели още ограничени свои разбирания, в устава на съюза се казва, че той се явява в „защита на съветската култура“, а не на Съветския съюз въобще. Радевски изтъква с основание, че в съюза на трудово-борческите писатели може да има различия по идейни въпроси, но той трябва да има една политическа позиция. А тази позиция налага безрезервна защита на СССР.

Наред с „Фронт“ — специалния орган на съюза, и дори преди него, в. „РЛФ“ става една от главните трибуни на новия съюз. В брой 78 на 1 стр. на „РЛФ“ е отпечатана информация за живота на трудово-борческите писатели и техния протест против терора над прогресивния печат. В същия брой пак на първа страница е публикувана дописка от група литературни работници — политически затворници от Старозагорския окръжен затвор.

В следващия — 79 брой „РЛФ“ под специална рубрика „Из живота на тр.-борческия писателски съюз“ публикува „Апел за организиране на трудово-борческите писатели“, подписан от секретаря на съюза Димитър Хаджилиев. Апелът е адресиран „до всички пролетарски, трудово-борчески, леви и симпатизиращи на работническата класа писатели, до работническите и селски кореспонденти в България“. Както адресът, така и фактът, че се отпечатва в „РЛФ“ показва, че основните положения в тоя апел имат характер на партийно указание.

Отпечатвайки това „окръжно“ на Съюза, чийто орган още не излиза, „РЛФ“ фактически се превръща в център за групиране силите на тоя съюз, става негов пропагандатор, негов орган. Даже и по-късно, когато започва излизането на „Фронт“, „РЛФ“ продължава да печати материали за Съюза на трудово-борческите писатели, да подпомага неговата дейност. Информации за работата на съюза, за организирани нови секции, протести против забраната на събрания (за Смирненски и др.), против арестуването на редактори на трудово-борческия печат и др. „РЛФ“ печати в броеве 82, 84, 89, 90, 102, 108 и 119.

Правилната линия на „РЛФ“ за активна подкрепа на Съюза на трудово-борческите писатели, за разширяване сферата за пропагандиране на пролетарската и антифашистка идеология и култура без съмнение е в пряка връзка с общия повик за ленинизирание на партийния живот, на идеологическия и по-специално на литературния фронт. Престоиването в СССР на редица наши дейци на пролетарската култура като Т. Павлов, Г. Бакалов, С. Гановски, М. Марчевски, Ал. Жендов и др. им дава възможност да наблюдават отблизо политическото, иконо-

мическо и културно изграждане на първата работническо-селска държава, да се запознаят отблизо и оценят ролята и значението на безсмъртната ленинска мисъл, залегнала в основите на новия живот на съветските хора. Завръщайки се у нас или влизайки в допир с другари, които работят в България, те подемат цяла акция за ленинизация на нашия литературен фронт, нещо което се е налагало от самия живот. Сложността и трудността при осъществяването на тази исторически необходима задача се състои в това, че и левосектантските ръководители също на думи се обявяват за болшевизация на партията и често под този лозунг провеждат своите ултра „леви“ разбирания. Но както вече се подчерта, а това ще проличи и по-нататък, наличието на здрави и изпитани кадри в областта на литературата, които са възпитани в духа и традициите, наследени от Благоев и Кирков, които носят в сърцата си патоса на революционната борба от 1923 г. и жаждата да доведат тази борба до победен край — всичко това до голяма степен спомага за по-лесното изживяване на левосектантския уклон в литературата, за избягване на редица поражения, които в противен случай би претърпяла нашата прогресивна литература.

Кои са основните проблеми, свързани с ленинизацията на нашия литературен фронт?

По този въпрос „РЛФ“ излиза със специална редакционна статия в брой 76 от 12 март 1932 г., в която се казва: „Пред нас сега стои въпроса за ленинизацията на нашия литературен фронт. Само когато нашата работа се сложи на Ленински релси, само тогава ще можем да видим и преодолеем своите минали грешки, да се поучим от тях и само тогава ще можем да се справим с трудните задачи, които животът всеки ден ни поставя“. В статията се набляга особено много на мисълта, че „преустройството на литературния ни фронт на ленински релси е безусловно свързано с теоретическото затвърдяване на нашите пролетарско-партийни позиции“.

В броя на „РЛФ“, който е бил преглеждан в Дирекция на полицията, тези два пасажа, както и думите „ленинизъм“ и „ленинско преустройство“, които се срещат в статията, са подчертани с червен молив и заради тях вестникът бива спрян, по чл. 19 във връзка с чл. „6“ от ЗЗД. Поради това, че статията има принципен характер и трябва да послужи като начало на цял един процес, редакцията на „РЛФ“ прави всичко необходимо, за да я отпечата. И действително, с променено заглавие и с незначителни поправки тя е публикувана отново в брой 78, т. е. само след един брой. В нея се начертава цяла програма, която редакцията на „РЛФ“ възнамерява в най-близко време да осъществи. „Ние трябва да сме наясно — се казва в статията — по ред принципиални въпроси от общ идеологически характер. Затова редакцията на РелФ смята в най-близко време да публикува статии на следните теми: класовост в изкуството; партийност в пролетарското изкуство; как се е разбирала и прилагала партийността в нашето изкуство до сега; ленинизъм и теснячество; буржоазно и фашистко изкуство; фашизмът в изкуството (ролята на 9 юни); буржоазна и пролетарска кригика; исторически буржоазни произведения; булевардната литература; детската литература; преглед на нашия литературен фронт; форма и съдържание; работата с работническите и селски литкори“ и пр. Набелязвайки този конкретен план, редакцията приканва всички литературни работници да вземат участие

в обсъждане на темите, да критикуват смело допуснатите грешки в работата на пролетарския литературен фронт.

Обсъждането на тези проблеми „РЛФ“ фактически е започнал още преди обявяването на плана. Така в статията на Трудин (С. Гановски) „Диалектическия материализъм и литературата“ (бр. 61) се поставя въпросът за овладяване от творците на марксистко-ленинския мироглед като важно условие за решаване задачите на литературния фронт. В статията се поставя изискването за преодоляване на някои ограничения и грешки в разбиранията на Плеханов, чийто авторитет по литературните въпроси в България стои твърде високо. Авторът подчертава, че „без разбирането, използването и приложението на огромното ленинско дело на литературния фронт, е невъзможно правилното и пълно решение на стоящите на литературния фронт задачи“. С това проблемът за преодоляване на грешките, свързани с възгледите на Плеханов и меншевизма, става, може да се каже, централен проблем в теоретическата дейност на „РЛФ“. Във вестника се отпечатват цяла серия от статии (виж броеве 74, 75, 76, 79, 82, 84, 86, 88, 91, 93, 94, 95, 96, 111, 121, 129, 133, 144, 164, 165 и др.), в които подробно се разглеждат позициите на Плеханов и Ленин, прави се критика и самокритика за влиянието на погрешните възгледи на Плеханов у нас, разяснява се как трябва да се разбира ленинската партийност в литературата, от тая гледна точка се критикуват новите художествени произведения и пр.

Тук няма възможност да се разглежда подробно тая дискусия, която бележи цял един етап в развитието на нашата пролетарска литература. Главната положителна черта в нея е насочване вниманието на творците и теоретиките към трудовете на В. И. Ленин, откъдето те могат да почерпят истината. Много нещо от спора Плеханов—Ленин носи белега на времето, има абстрактен характер, понякога се наблюдават погрешни увлечения в критиката на Плеханов и догматично повтаряне на ленинските принципи, без тяхното творческо развитие и приложение съобразно нашата действителност. Обща слабост на тази дискусия е неумението да се изходи от ленинската теория за отражението и проблема за партийността, да се разбере единството на тия два проблема, обединили в себе си принципите на диалектическия и историческия материализъм в специфичната област на литературата, т. е. това, до което вече се беше домогнал Т. Павлов. Нужно е да се отбележи също така, че някои от участниците в дискусията, притежавайки доста голяма ерудиция по общофилософските и политически въпроси, недостатъчно са били запознати с особеностите, със спецификата на литературата и това не им позволява да разкрият докрай богатството на ленинските възгледи. Понякога дори в името на ленинизма се проповядват възгледи и се насаждат мнения, които нямат нищо общо с марксизма-ленинизма и на дело оказват точно обратното въздействие — т. е. пречат за преминаване на ленински позиции. От такъв характер например са някои от изводите на колективната статия „На по-висока степен! Преломът в РеЛеФ“, подписана от Г. Бакалов, Трудин (С. Гановски), Ил. Тодоров (Вл. Топенчаров), Хр. Радевски, Н. Ланков, Г. Караславов, А. Тодоров, Ив. Руж, Борис Огин (Б. Милев), П. Петков, П. Буюклиев, Ив. Цветков (Мартинов) и Ал. Жендов. В нея, след като се прави известна равностетка на това какво е постигнато по пътя на ленинизацията на нашия литературен фронт, се поставят задачите за окончателното завършване на тоя процес. В определянето на тия задачи обаче се съдържат някои от основните грешки на левосектантското

партийно ръководство, които до голяма степен са били наложени на редакцията на „РЛФ“. Поставяйки на пръв поглед правилно въпроса за преодоляване грешките на теснячеството, в статията (както и в политическата линия на левосектантите) фактически се отричат революционните завоевания и традиции на тесните социалисти и свързаните с тях победи на литературния фронт. При това грешките на теснячеството така се абсолютизират и така механически се пренасят върху литературата, че ако се следват указанията на тая статия, то цялата наша пролетарска литература до 30-те години трябва да се изхвърли зад борда, в това число и забележителното творчество на Смирненски. „Важното е — четем в статията — че неговата партийност не е ленинска партийност, а тесняшка и в никакъв случай не може да бъде считана като степен от борческата, ленинска партийност. Теснячеството не е степен в ленинизма“.¹ От подобни позиции до голяма степен се оценяват и произведенията на съвременните пролетарски писатели, като се подценява постигнатото в тях, предявяват се някакви максимални изисквания за „ударност“, „политичност“ и пр. Хоризонтът на писателското виждане се ограничава само в рамките на публицистичните и политически прояви на пролетариата.

Трябва да се подчертае, че някои от редакторите и сътрудниците на „РЛФ“ не са били съгласни с тия левосектантски залитания и само от чувството за партийна дисциплина са се подписвали под подобни статии и декларации. Тези разногласия са предизвикали спорове както в редакцията, така и между редакцията и проводниците на левосектантските възгледи извън нея. В резултат на тия спорове „РЛФ“ бива остро критикуван (виж статията „За гнилия либерализъм на „РЛФ“, стр. 95). Др. П. Буюклиев си спомня, че отговорният редактор на „РЛФ“ по това време бива често викан и мърен за това, че не провежда „партийната“ линия. Все по тая причина след време той бива сменен от тоя пост.

Тази борба в „РЛФ“ — от една страна, правилният възглед да се отстояват борческите революционни традиции на тесните социалисти и на пролетарската литература, създадена от оня период, като тези традиции се обогатяват и развиват с усвояване на ленинските принципи с оглед нашата обстановка, и от друга — догматизиране на ленинизма и абсолютно отричане на теснячеството — тази борба личи твърде отчетливо в материалите на „РЛФ“. По статиите, художествените произведения и по-късното развитие на естетическите разбирания и творчеството на отделните редактори и сътрудници на „РЛФ“ може да се съди за това кой на какви позиции е стоял, до колко се е поддал или се е противопоставял на левосектантските отклонения. В интереса на истината трябва да се каже, че тези отклонения нанасят поражение както върху художествената практика, така и в теоретико-критичната дейност на пролетарските писатели. През този период излизат едни от най-погрешните статии за литературното наследство (Статията на Ил. Тодоров за Вазов в бр. 60, редица статии за Смирненски — бр. 85, 93, 166 и др.), погрешни оценки на съвременната литература и пр.

Може би някои ще вземат повод от тия грешки и ще кажат: видите ли, ако „РЛФ“ и писателите въобще бяха по-далече от партията, от нейния централен комитет, те едва ли биха допуснали подобни грешки, едва ли биха платили така скъпо за тях. Но едва ли може да има по-нелепо

¹ „РЛФ“, бр. 93, 8. VIII. 1932 г.

твърдение от това. Въпреки всички огорчения, претърпени от погрешните възгледи, на които са били проводници, въпреки наказанията за оказаната съпротива на тия възгледи, въпреки творчески неуспехи — плод на тия възгледи, всеки релефовец би посрещнал такава мисъл с недоумение. Та нали тяхната заветна мечта е да служат чрез литературата на делото на партията? Ако има грешка, ако има слабости те ще се изправят не вън, а вътре в партията. Трудна, много трудна е борбата за комунизъм, но всяко отклонение от пътя, който сочат неговите идеали, и по който води единствено партията на комунистите, е пагубно. И още — кой ще определи безпогрешно идеално правата линия в постигане на великата цел? Нали тя се открива чрез борбата, в самия живот. И този живот показва, че партията намери сили да разкрие, разкритикува и преодолее грешките на левосектанството, и с това да разчисти и пътя на нашата пролетарско-социалистическа литература — надеждна основа на съвременното ни социалистическо-реалистическо изкуство.

За честта на „РЛФ“, на немалка част от неговите сътрудници и редактори, той също изиграва значителна роля в този процес, воювайки срещу догматизма на левосектантите, разчиствайки литературния фронт от техните заблуждения. Различни са формите, чрез които редакцията на вестника се бори против тия заблуждения. Едно от най-силните оръжия на „РЛФ“ в тази борба е съветската литература, великата ленинска мисъл. Редакцията на „РЛФ“ печата многократно статии на Ленин, Горки, Луначарски и др. по литературни въпроси. Но това, както вече се изтъкна, ще бъде предмет на специално изследване.

Най-определено редакцията на „РЛФ“ се отделя от позициите на левосектантите и влиза в борба с тях в оценката на делото на Д. Благоев, Г. Кирков и Хр. Смирненски. През първите няколко години, когато, некомпетентната намеса в работата на редакцията е била по-слаба, „РЛФ“ излиза с висока оценка на тия най-видни представители на пролетарското движение и литература у нас. Така например в брой 17 от 7 май 1930 г. редакцията отпечатва на уводно място с едър шрифт следното: „На 7 т. м. се навършват 7 години от смъртта на нашия български учител и вожд — Димитър Благоев — Дядото.“

Над неговия гроб днес пролетариите кръстосват героичния спомен за миналото с желязната клетва за бъдещето. Бъдещето, на което той посвети живота си.“ За следващата годишнина от смъртта на Благоев редакцията на „РЛФ“ дава на първа страница рисунка от Ал. Жандов, на която Благоев е представен като знаме на трудещите се. Под рисунката е поместена уводната статия „Вождът“, в която се дава най-висока оценка за делото на Д. Благоев. „Името на Дядото, се казва в статията, е свързано с всички културни проявления на работническата класа. Първостепенен теоретик-марксист, незаменим зидар на пролетарските организации, пламенен защитник на национал-революционните освободителни движения — неговото значение на работнически деец надхвърля националните рамки и се простира в международен мащаб.“

Колко различна е тази оценка за Благоев и за тесните социалисти въобще от оценките, които дават по това време левосектантите. Явно е, че левосектантското ръководство на партията у нас не е могло да се помири с това „разногласие“. Др. Буюклиев си спомня, че за една от статиите за Благоев в „РЛФ“ Хр. Радевски, като редактор на вестника, е бил вижан и строго мъмрен. Но и през следващите годишнини вестникът продължава да излиза със специални материали за Благоев, в които макар и

да се правят известни уговорки, в угода на левосектантите, делото на Благоев се оценява високо.

Почти същата еволюция претърпяват и оценките за Кирков. Така например, докато в брой 25 на „РЛФ“ се дава голяма уводна статия, в която подробно се говори за заслугите на Г. Кирков в революционното движение и пролетарската литература и публицистика, то в брой 137 е отпечатана кратка редакционна статия, в която се изтъква главно отличието на теснячеството и на Кирков в това число от ленинизма.

Особено ярко тази борба между правилното партийно, марксистко-ленинско разбиране за революционното и литературно наследство и погрешните левосектантски възгледи се наблюдава в оценката на Хр. Смирненски. При него не може само с общи думи да се говори за тесняшки грешки, а трябва конкретно върху творчеството на поета да се разкрият тия грешки. И докато в началото „РЛФ“ сочи поезията на Смирненски като образец на пролетарско изкуство, то по-късно в някои статии Смирненски бива принизен до равнището на някакъв конюнктурен тесняшки поет, без особено значение за пролетарската ни и национална литература. (Виж статиите „Тесняшката пропаганда и първи май в поезията на Смирненски“, от Б. Огин в бр. 166: „На по-висока степен...“, бр. 93, „Партийността в поезията на Хр. Смирненски“ — бр. 85 и др.). Доколко упорита е била борбата за Смирненски показва фактът, че въпреки наложеното левосектантско вето, вестникът редовно чествува неговите годишнини, дава висока оценка на творчеството му, препечатва негови произведения. Ето защо, като се изключат отделните материали, поместени под напора на левосектантски ръководители или от отделни редактори на „РЛФ“, страдащи по-силно от левичарския уклон, общата оценка за Смирненски в „РЛФ“ е, че това е най-крупният български писател след Първата световна война, че той е и трябва да бъде знаме на българската пролетарска поезия. Първомайският брой през 1931 г. излиза със стихотворението на Смирненски „1 май“, на първа страница. В бр. 51 на първа страница е поместена рисунка на Смирненски, на герой от неговите произведения и статията от Вл. Ведов (Хр. Радевски), в която се казва: „Смирненски, безспорно, е най-големия етап, художественото начало на съвременната българска пролетарско-борческа поезия“. Брой 131 на „РЛФ“ е посветен почти изцяло на Смирненски с възторжена оценка за неговото поетично дело. Показателно е също така, че в предпоследния 175 брой на „РЛФ“ излиза голяма обява: „Очаквайте идущия брой на РеЛФ с произведения от Смирненски, със статии за творчеството и спомени за живота му“. Др. Ив. Руж, който е бил редактор на този последен брой, си спомня, че новата „контрола по печата“ на деветнайстомайци, състояща се от старите полицейски цензори, е изхвърлила голяма част от набраните за печат материали. Все пак броят излиза със специално посвещение за Смирненски, с два негови портрета, с цяла страница от негови произведения, спомени на Жендов за поета и др. Така „РЛФ“ завършва своето съществуване с прослава на тоя „най-ярък пролетарски поет-борец, поет-партиец, поет-революционер у нас до днес“ — както пише през 1930 г. Т. Павлов в брошурата си „За трудово-спътническата литература“, която излиза като издание на библиотеката „РЛФ“.

В противоречие с отношението на левосектантите към революционните кадри от миналото и по-специално към участниците в събитията от 1923 г. и 1925 г. „РЛФ“ на няколко пъти печата възторжени статии за Гео Милев, Хр. Ясенов и С. Румянцев.

Особено възмутително е отношението на левосектантите към подвига на Г. Димитров на Лайпцигския процес. В един момент, когато той нанася съкрушителен идеологически удар на фашизма, левосектантите у нас всячески се мъчат да премълчат или омаловажат това дело. Този странен факт е налице и в редактирането на „РЛФ“. Но и в този случай трябва да се подчертае, че редакцията или най-малкото голяма част от редакторите, не са били съгласни с това срамно победение на вестника по отношение на Лайпцигския процес и са търсели форми да засвидетелствуват своето уважение към Димитров. С тази цел редакцията например публикува в бр. 142 от 11. X. 1933 г. статия за Любича Ивошевич под заглавие: „Другарката на Георги Димитров“ и нейното стихотворение „Няма да се чака дълго“. В статията се проследява жизненият и творчески път на поетесата, като се подчертава, че тя е била вярна другарка на Георги Димитров в неговия труден, но героичен път. Споменава се също за Лайпцигския процес, без обаче да се дават повече каквито и да било сведения. Втори път — вече пряко за Димитров — редакцията говори чрез очерка на съветския писател Л. Никулин, поместен на първа страница в брой 156 от 21. I. 1934 г. Съображенията на редакцията са ясни — тя ще представи на читателите героя от Лайпциг, а при всяко по-сериозно възражение от страна на левосектантите ще се оправдава, че това е „литература“, произведение на съветски писател. След блестящата победа на Димитров и отиването му в Москва „РЛФ“ в бр. 163 дава също така приветствията на съветските писатели и портрета на Димитров. Едва след това в брой 164 „РЛФ“ публикува поздравленията на българските пролетарски и трудовоборчески писатели до Димитров и другарите му.

И така, от отношението към Д. Благоев, Г. Кирков, Г. Димитров и Хр. Смирненски в „РЛФ“ се вижда ясно, че някои от основните грешки на левосектантството не само че не са били споделяни от редакцията на „РЛФ“, но вестникът е водел упорита борба срещу тях.

Грешките на левосектантите намират отражение и в художествената литература. Вместо цялостно правдиво отражение на живота, те искат от пролетарските писатели изобразяване само на най-бойките моменти от политическата борба и особено проявите на отчаян личен героизъм, предизвикани от техните лозунги. Така в голямата статия „На по-висока степен! Преломът в „РЛФ“ четем: „Вярно е, че партийността не иде от това, че се пише за партийния живот, но вярно е, че още нямаме партийност ако само, макар и от базата на иденте на партията „посочим“ тяхното „проникване и разгръщане“.¹

Изхождайки от подобни разбирания, якои пролетарски критици и читатели подлагат на остра критика всяко произведение, в което липсва пряката политическа борба. От подобни позиции биват оценени разказите на Г. Караславов „Кавалът плаче“ като „пораженски“. Като реакция на тия ограничени и по същество вредни разбирания за същността на партийността и на пролетарската литература въобще, Караславов излиза със статията „Граници“, „Мнозина са на мнение — пише той, че авторът непременно трябва да вземе сюжета си из средата и живота на класоосъзнатите безимотни и малоимотни работници и селяни. Други отиват още по-далеч, като приемат за пролетарско само онова произведение, в което героите са „чистокръвни“, 100% революционери. Да се постави в такива рамки пролетарското творчество е свършено погрешно.“² Като

¹ „РЛФ“, бр. 93, 8. VIII. 1932 г.

² „РЛФ“, бр. 40, 4. III. 1931 г.

изтъква, че пролетарската литература, безспорно, трябва да се отзовава на най-актуалните задачи, поставени от живота пред революционното движение, Караславов разкрива богатите тематични възможности за изпълнението на тези задачи.

Специално по въпросите за спецификата на художествената литература, за преодоляване на опростителството и схематизма, проявени и в художествените произведения, печатани в „РЛФ“, Хр. Радевски излиза със статията „Борбата за художествено качество“. Като сочи редица примери, станали вече шампи в публикуваните разкази, стихове и очерци, Радевски пише: „Такива неща се срещат твърде често в РеЛФ и трябва да бъдат разгледани с всичката сериозност на ленинското изкуствознание. Защото те будят сериозни опасения от вулгаризиране на пролетарско-партийното изкуство...¹ По-нататък авторът критикува тематичната ограниченост — фабриката, клуба, стачката. „Все поради това сектанство в тематиката, в нашата художествена продукция са съвсем слабо застъпени извънпартийните работнически и дребнобуржоазни слоеве, както и откъдния лагер, в тяхната интимна среда, в тяхната психика и бит.“ Радевски сочи, че задълбоченото и вечно отразяване на живота е в голяма зависимост от миогледа на художника, от ясни ленински поглед“.

Борбата за правилно разбиране на комунистическата партийност се води и в конкретните оценки на литературни произведения.

Тези въпроси се разглеждат и в полемичните статии, насочени против буржоазната преса, която води открит бой против комунистическата партийност. С такива статии в „РЛФ“ излиза Хр. Радевски (няколко статии), Ив. Руж (бр. 90) и др.

Разбира се, за някакво пълно преодоляване на грешките и слабостите на пролетарския литературен фронт не може да се говори, защото основен вредното левосектанско влияние, в случая трябва да се има предвид и това, че много от недостатъците на новата пролетарска литература се дължат на липсата на опит, на неуспехите в творческото търсене, от които никой и никъде не е застрахован, и без които е немислимо раждането на новото изкуство.

Стремейки се да разкрият същността на новото пролетарско социалистическо изкуство и преди всичко на неговия основен принцип — комунистическата партийност, редакторите и сътрудниците на „РЛФ“ по естествен път стигат до проблема за художествения метод на това изкуство, за метода на социалистическия реализъм. За съвременните ревизионисти и клеветници на тоя метод би било твърде поучително да надникнат в историята на българската пролетарска литература, да видят как обективното развитие на тая литература кара писателите да търсят и формулират нейните закономерности още преди утвърждаването на социалистическия реализъм на Първия конгрес на съветските писатели. Тоя стремеж да се покаже същността на новия метод, да се формулират неговите основни положения с цел да се подпомогне израстването на новите писателски кадри и въобще да се постави на научна основа изследването на пролетарската литература, разбира се, е характерен и за литературното развитие на много други страни и на първо място за руската литература.

Някои от основните принципи на пролетарско-социалистическата литература в своя първоначален, общ, зародишен вид са формулирани в

¹ „РЛФ“, бр. 111, 27. XII. 1932 г.

трудовете на Благоев, изиявяват се в творчеството на Кирков и Полянов, за да намерят блестящ израз в поезията на Смирненски. Заслугата на редакцията на „РЛФ“ е тази, че тя се помъчи да постави тези въпроси на научна основа, да ги разработи научно и художествено с оглед задачите на революционното движение. И това е напълно естествено. През периода до Септемврийското въстание от 1923 г., пред партията не се поставя пряко въпросът за конкретно провеждане на пролетарската революция, за конкретно строителство на новата социалистическа култура. Септемврийското въстание приземи агитационната работа в партията до конкретните задачи на социалистическата революция. Доловил революционния подем на масите, поучен от опита на СССР, Смирненски стана изразител на патоса на тази революция. Но въстанието е потушено, последвалите го погроми пречат да се направят един по-сериозни и дълбочени изводи за литературния живот. Едва с революционното надигане на масите в началото на 30-те години, когато въпросът за социалистическата революция и свързаните с него проблеми изниква отново на преден план, когато започва ленинизирването на литературния фронт — едва тогава става възможно у нас цялостното открито и организирано поставяне на въпроса за мястото, ролята и задачите на пролетарската литература. И не случайно именно тогава се налага с цялата си важност проблемът за усвояване на ленинското наследство в тази област, макар че голяма част от най-важните произведения на Ленин по тия въпроси са познати и превеждани много по-отрано. И въпреки всички грешки и слабости, въпреки неопитността и неумението да се доведе работата до край, именно на „РЛФ“ се пада историческата заслуга — утвърждаването в обществения и литературния живот у нас проблемите за комунистическата партийност на литературата, за нейното място и роля в класовата борба.

Главните усилия на редакцията, както вече се изтъкна, са насочени към разкриване на класовия и партийен характер на новото изкуство, посочване партийността като естетическа категория, в която се съчетават правдивостта, художествеността и идейността. В тази насока вестникът воюва срещу бадевци, златорожци и цялата жълта преса, която гледа на комунистическата партийност ни повече, ни по-малко като на „партизанщина“, нямаща нищо общо с литературата. „РЛФ“ воюва и срещу анархистичните апели за „абсолютна свобода“, доказвайки че само служенето на делото на работническата класа гарантира свобода на твореца, разцвет на неговото дарование. Все в посока на откриване закономерността на социалистическия реализъм е горещо проповядваната от „РЛФ“ необходимост от усвояване на марксистко-ленинската теория, като важно условие за правдивото отразяване на действителността.

Като се има предвид остротата на класовата борба, наличието на цензура, липсата на условия за следене на съветската и световна пролетарската литература и ужасните условия за работа, лесно е да се разбере защо главните усилия на „РЛФ“ са насочени за изясняването и решаването преди всичко на тези именно въпроси — за класовия и партийен характер на изкуството и за ролята на марксистко-ленинския мироглед в творческия процес.

Редакцията на вестника обаче се стреми да определи и чисто естетическата същност на новото изкуство, на новия метод — неговите стилни, специфично-художествени черти. Най-характерна в това отношение е статията на В. В. (Хр. Радевски), „За стила на пролетарската литература“,

публикувана в брой 24 от 20 август 1930 г. Статията е съпроводена със следната редакционна бележка: „С тази статия редакцията открива дискусия по въпроса за пролетарския литературен стил. Нека читателите на РеЛФ се изкажат“. От тази и следващите статии по дискусията се вижда, че всъщност става дума не за стила на пролетарската литература, а за нейния художествен метод — за метода на социалистическия реализъм. И този метод, както се вижда, не се „натрапва отгоре“, както се мъчат да докажат ревизионистите и буржоазните идеолози, а се изработва в огъня на класовата борба и за формулирането на неговата същност „РЛФ“ открива свободна дискусия сред своите читатели. Много характерно е и това, че статията на Радевски и въобще дискусията за стила (за метода) на пролетарската литература се появяват по повод оценката на Смирненски, в чието творчество този метод блесна най-ярко.

Полемизирайки с една статия на Л. Ортов (Л. Огнянов-Ризор), поместена в специалния лист за Смирненски, Радевски пише, че „в онова, което Смирненски ни остави, вече са кристализирани основните ядра на пролетарската поезия. И особено много в стилово отношение“. От статията на Радевски ясно се вижда, че става дума именно за новия художествен метод, в рамките на който може да се говори за различни стилови особености. Само липсата на новата терминология, на новите формулировки е попречило на автора да каже това така, както ние го разбираме и определяме днес. „Борбата за пролетарска поезия не е просто борба за нов стих — подчертава в курсив Радевски — а борба за ново съдържание, борба за нова класова, пролетарска поетическа характеристика“. Той се обявява решително против опитите — стиловите особености на даден кръг поети — конструктивистите — да се утвърждават като стил на цялата пролетарска поезия. Сочейки за пример творчеството на Гео Милев, Радевски подчертава, че всяко изкуствено търсене на стила не може да даде значителни творчески резултати. Едва след като прегръща народната борба и отразява Септемврийското въстание от 1923 г. Гео Милев намира пътя към новата поезия. Утвърждаването на определени (на конструктивистите) стилови особености като общовалидни, според Радевски, е „опит да се ореже пролетарската поезия; да се стесни нейния хоризонт“. И по-нататък конкретно с примери от поезията на Смирненски авторът доказва, че ако се ограничи само с „бурята“, „глад“, „желязото“ и пр. — любими поетични изразни средства на конструктивистите, то може да се създават произведения като „Бунтът на Везувий“, но поезията би се лишила от творба като „Уличната жена“ и „Цветарката“. „Естествено, пише Радевски, — в известни политически периоди едни стихотворения се предпочитат пред други (напр. „Бунтът на Везувий“ пред „Уличната жена“), но всяко едно от тях, в зависимост от условията и обекта на партийната работа, има своя абсолютна ценност, която не позволява да го омаловажим или пренебрегнем. И ако срещу своя класов враг класосъзнателният пролетариат противопоставя стомана и буря, в отношенията си вътре в класата той е пълен с любов, нежност, състрадание — прояви, които са не по-малък фактор за енергична, класова борба.“

Не може да не ни направят силно впечатление тънко доловените особености на художественото богатство на пролетарско-социалистическата литература, на нейния метод, осъзнати от Радевски в един период, когато трябва с цената на живота да се отстоява фронта на тази литература.

Колко теоретици и критици по-късно, пък и до ден днешен останаха безсилни да обхванат художественото богатство на новия метод, намерило вече конкретно въплъщение в творчеството на пролетарските писатели! Особено важна, в духа на ленинските принципи, е мисълта на Радевски, че социалистическо-реалистичното изкуство наследява всички ценни художествени достижения от миналото, и че това не е само едно твърдение, а реален факт в поезията на Смирненски. Стилът (методът бихме уточнили ние днес) на пролетарската поезия, пише Радевски, „добива формата на висш синтез; като наследява положителните елементи на класическата поезия, с новото си класово, пролетарско съдържание той се вравства изцяло в работническата класа.

Типичен и единствен пример в това отношение у нас е поетическото дело на Хр. Смирненски“.

В следващия 25 брой „РЛФ“ печати дискуссионна статия по този въпрос на Дамян Калинов (Ан. Тодоров). В нея не се поставят някои нови въпроси, а само се изтъква голямата важност на проблема, който има отношение не само към поезията, а към всички видове изкуства, и който не може да се разреши без задълбочени научни изследвания и без усвояване опыта на съветското изкуствознание. Калинов неаргументирано се нахвърля върху предишната статия с изрази и квалификации, равни на тия, с които по-късно отвържат на самия него по въпроса за римите у Смирненски. . . В духа на статията на Калинов е и статията на Т. Я., който подчертава зависимостта на формата от съдържанието в художественото произведение, позовавайки се на едно изследване на съветския критик В. Друзин.

Ценно и интересно е становището по дискутираните въпроси на С. Краснов, отразено в статията „Опростени изразни средства“ в брой 28 на „РЛФ“. След като се позовава на Ленин за необходимостта от развитие на реалистичното изкуство, което сваля всички и всякакви маски, Краснов се спира подробно на въпроса как да се разбира реалистичният характер на пролетарската литература, за да не се стигне, от една страна, до примитивен натурализъм, и от друга — до изкуствени стилови конструкции, чужди на живота. „Изобщо — пише авторът — въпросът за стила на пролетарската литература не може да се свежда към въпроса за приемане или отхвърляне определени изобразителни средства, а е въпрос за начина, по който тези средства се използват в „стиловата“ практика на пролетарската литература, а второ и особено много — въпрос за характера и качеството на представите, които те създават, извикват, определят“.¹

Не е трудно да се види, че тук, както и в статията на Радевски, всъщност се разглеждат особеностите на новия художествен метод — социалистическия реализъм — на неговото отношение към миналите художествени методи, неговото богатство от гледна точка на стилового многообразие. Новият стил (метод) наследява и развива художествените ценности на литературата от миналото и за него не бива да се съди по отделни епитети, ритмична организация и пр., тъй като това може да ни доведе до погрешния извод за наличието на минали стилове (методи) в пролетарско-социалистическата литература. Авторът на статията подчертава, че „не са физическите различия в изобразителните средства (епитети и з о б щ о: нежен, лунносребърен. . . ритъм и з о б щ о, подбор на думи и з о б щ о

¹ „РЛФ“, бр. 28, 8. X. 1930 г.

и пр.), които правят един стил пролетарски или не пролетарски, а различни начин, по който тези средства се прилагат. Това, разбира се, не изключва появата и развитието на нови изобразителни средства. Те ще дойдат естествено поради новия характер на изкуството. А начинът, по който се или биха се прилагали тези изобразителни средства се определя конкретено, от една страна, от съдържанието, а от друга страна, от психологическите особености на поета или писателя, от това как, до колко, в какво отношение и в каква степен той е свързан по произход (или психологически) и идейно с класата и може да изразява нейните разбирания и чувства, нейните стремления и нейната воля. И ние сме далеч от мисълта да налагаме каквато и да е еднообразна програма, по която трябва да се пише, и в която би трябвало да се придържат пролетарските поети и писатели. За схематизъм в тази област би могло да се говори най-малко (Ленин). Но едно трябва да се знае: пролетарската поезия трябва да бъде ясна, не мъглява, понятна, не осукана и да бъде любима на широките народни маси — това е главното“.

Този дълъг цитат се дава съзнателно, защото много от решенията на набелязаните проблеми имат актуално значение и отношение към дискусиите, които и днес се водят. Та нали все още редица литератори са склонни да определят метода на пролетарските писатели в миналото, като изхождат не от едно цялостно задълбочено разбиране на метода, а от външни формални езикови и стилни белези! Цитираните мисли са ценни и с това, че именно от партиен работник и в издание, наблюдавано и контролирано от партията¹ се подчертава мисълта на Ленин, че най-малко в областта на литературата са възможни схематизма, предreshаване на творческите спорове, че проблемът за стила (метода) на пролетарската литература трябва да намери своето решение в творческите търсения на писатели и теоретици, а като главен критерий за верността и ценността на постигнатото трябва да служи мнението на народа. При това по-нататък авторът подчертава, че не става дума за някаква демагогия с името на народа, а че това е генерална линия в работата на партията — проверката на масите. В борбата за социализъм из редовете на работническата класа и целия народ са се издигнали и се издигат достатъчно подготвени кадри, които да оценят достиженията на новата литература, без да изпаднат в примитивизъм, без да принижават изкуството. Като пример за това Краснов сочи резултатите от дискусиата за механически и диалектически материализъм между Т. Самодумов и Т. Павлов.

Като потвърждение на тези мисли се явява статията на Дяко Гешев — работник от Борисовград (Първомай), „Стилът на Смирненски и стилът на пролетарската литература“. В нея Гешев споделя своите мисли по повдигнатите въпроси и в повечето случаи показва едно интуитивно вярно насочване към тяхното правилно решение. Той смята, че в нашата пролетарска литература още не се е утвърдил един стил (метод) и за това не бива да се налагат каквито и да било ограничения в тази област. Най-важното е съдържанието, писателите вярно да отразяват живота и това ще им посочи съответната форма, както е станало на времето с Ботев. Този процес на утвърждаване на новия метод, според Гешев, не е завършил и в съветската литература (тук трябва да се има предвид, че той е

¹ Др. Ив. Руж си спомня, че тази и някои други статии, отличаващи се с богата ерудиция на автора и правилна постановка на проблемите, а това са основни изразявали са партийното становище.

мал представа и то непълна навярно за ранния период на тая литература). „Маяковски възпя руската пролетарска революция в поемата си 150,000,000. Но не формата прослави поета и го направи пролетарски, а съдържанието на поемата.“¹ Гешев се обявява против формалните самоцелни търсения на футуризма (особено на италианския футуризм) и конструктивизма и подчертава, че пролетарските писатели трябва да се учат повече от класическата поезия. „Не могат да се отрекат изцяло старите ценности и пролетариата не ги е отричал, няма да ги отрече и в бъдеще! Пролетариатът не е варвар, а класа, която носи духа на най-висока цивилизация“. И авторът развива мисълта, че нихилистичното отрицание е свойствено на дребнобуржоазната анархистична стихия. От тая гледна точка той прави критика на „РЛФ“ за такива увлечения като премахване на главните букви. Позовавайки се на трудове на Т. Павлов, Гешев критикува също така възгледите, прокарани в отделни статии на „РЛФ“, в които се подценява ролята на личността, на твореца в изкуството. Воювайки против индивидуализма, пролетариатът се бори за създаване на условия, при които човешката личност ще придобие своята истинска стойност.

С критично писмо в същия 26 брой на вестника по повод на дискусиата излиза още един читател на „РЛФ“, подписан с инициалите Д. П. — чиновник. Той отбелязва преди всичко огромното значение и актуалност на дискусиата. „Наистина чест прави на „РЛФ“ — пише авторът, — че пръв той в България повдига по-основно въпросите около пролетарското изкуство“. Заставайки на гледището на Радевски, авторът на писмото приканва към спокоен тон, към по-голяма аргументираност на становищата, а не нахвърляне и обиждане с най-непристойни изрази и квалификации на опонентите.

Статията на Л. Ортов (Л. Огнянов-Ризор) „Фантастичен или пролетарски конструктивизъм“ уточнява схващанията на автора по дискутираните въпроси, но по същество той защитава приоритета на конструктивизма, като се позовава на примери от различните видове изкуство. „Къси изрази, отривист и буен език, свободна форма, без дълги и предълги „класически описания“² — ето характерните особености на конструктивизма в литературата според Ортов. В статията се допуска явно подценяване опита на литературата от миналото.

Може да се предположи, че поради сложността и трудността на проблемите „РЛФ“ не излиза със заключителна статия по дискусиата (та нали неговите редактори — автори на статии, не можаха да постигнат единомислие!). Последно отношение по дискутираните въпроси са критичните бележки на В. Л., поместени в 29 брой. Той критикува редакцията и авторите на статиите, че недостатъчно са подготвили „терена“ за дискутиране, като не са си изяснили за себе си и за читателите редица основни, изходни положения, понятия и пр. Втората основна бележка на автора е отношението му към литературното наследство. Той с право отбелязва, че ако пролетариатът отрича изцяло буржоазната държава, религия и пр. „той по-другояче се отнася към вековното литературно наследство, в което и буржоазията има своя дял“. Той подчертава, че пролетарските писатели особено много могат да се поучат от достиженията на миналата литература в стилно-езиково отношение. „Нека се има впрочем предвид, че стиловото богатство на буржоазната литература е натрупано не само

¹ „РЛФ“, бр. 26, 10. IX. 1930 г.

² „РЛФ“, бр. 29, 15. X. 1930 г.

от нея, а в голяма степен и от ценности на предшестващи епохи. Исторически тия ценности принадлежат днес, — а още повече — утре, на пролетариата“.

Твърде важна е и последната бележка на автора за това, че дискусията трябва да се води много внимателно, защото тези проблеми имат голямо значение за пролетарската литература, те се решават преди всичко в творческата практика „и законодателство за тях не е необходимо“. Авторът обръща внимание на редакцията за това, че по дискутираните въпроси ценни мисли биха могли да кажат Т. Павлов, Г. Бакалов, Димитър Полянов.

Какви изводи могат да се направят от проведената дискусия?

Първо — това е общо наложилото се мнение, че стилът (методът) на пролетарската литература у нас има свои завоевания, успехи и още по-светли перспективи, но теоретически проблемите около него в онзи момент още не са изяснени и не бива да се излиза с някакво предварително решение по тях.

Второ — набелязват се, поне в повечето статии, основните естетически, художествени, стилови черти на новия метод. Те се определят преди всичко от новото жизнено, идейно съдържание, като се използват и развиват и художествените достижения на литературата и изкуството от миналото.

Трето — като образец на най-сполучливо пролетарско-социалистическо творчество се сочат произведенията на Смирненски, без да се абсолютизират и канонизират неговите стилни особености.

Тези изводи до голяма степен залягат в творческата практика на пролетарските творци. Когато се появяват първите по-крупни произведения вече от самите сътрудници на „РЛФ“, редакцията се стреми да даде отговор на някои от тия въпроси в конкретната оценка на произведенията. Така например, анализирайки романа „Село Борово“ Иван Делчев (И. Хаджидимов) пише: „Село Борово“ е първият опит да се даде в художествена форма от голям мащаб социален анализ на „нашето“ село. Със самия факт на своето появяване, романът поставя проблема и задачата за по-нататъшното художествено осмисляне на социалните процеси и политически борби в село.“¹

Както виждаме, на преден план се поставят вече въпросите за художествената специфика на пролетарско-социалистическата литература. Подобно нещо наблюдаваме и в друга статия на Ив. Д. [елчев] за разказите на Г. Караславов „На пост“. Той критикува рецензията (която е също положителна) на Илия Тодоров за тези разкази, за това, че последният е пропуснал да подчертае един много съществен момент. „Това е художествената правда, която цъфти във всеки ред от разказите на Караславов. Художествената стойност на Караславовите разкази е много голяма в сравнение с разказите на останалите наши белетристи — продължава авторът. — Но още по-голяма е тяхната стойност, защото там партийността блика из самия живот, тя не е съшита, скърпена. . .“² Разбира се, макар и правилно, и тук проблемите за новия метод за неговата идейна и художествена специфика са само маркирани. Но достатъчно е да се пренесем в онова време, за да разберем, че и то не е малко. Редакцията на „РЛФ“ сама си дава сметка, че всички тези въпроси ще има тепърва да се решават.

¹ „РЛФ“, бр. 123, 25. III. 1933 г.

² „РЛФ“, бр. 119, 27. II. 1933 г.

В Бележка на редакцията към статията на Ив. Д. се казва: „Редакцията, обаче, смята че и настоящата статия не изчерпва всичко, което трябва да се каже за разказите на др. Караславов. Те не са разгледани още в художествено и стилово отношение.“ И редакцията приканва читатели и писатели да вземат активно участие в по-нататъшното обсъждане на „Село Борово“ и „На пост“.

Конкретни наблюдения за особеностите на новата пролетарско-социалистическа литература, на нейния метод, и по-специално въпросите за партийността и жизнената правда, за мирогледа на писателя, за стило-вото многообразие и пр. се разглеждат и в редица други статии и рецензии и по-специално в рецензиите за книгите на Н. Ланков, Хр. Радевски, Т. Павлов, Мл. Исаев, Ан. Тодоров и др. Наред с постигнатите успехи, в рецензиите за тези книги се сочат и непреодолими, а в някои случаи и неосъзнати слабости, без изживяването на които е немислимо да се овладее новият метод. Така например в рецензията на Г. Караславов за книгата разкази „Клуб и фабрика“ от Ан. Тодоров, след като се изтъкват редица положителни страни: общо за автора и конкретно за разглежданите произведения, се казва: „Героите на др. Ан. Тодоров са частици на колектива, живеят с неговите нужди и възделения, но на дело, в работа ние рядко ги виждаме. Обикновено те са положителни типове, но дадени в обща светлина, без да се изтъкнат като живи същества, с техните положителни и отрицателни качества“.¹ Специални грижи редакцията на „РЛФ“ полага и за осветляване на специфичните проблеми на художественото майсторство. Така например, в брой 138, е публикувана статията „Езикът и нашия печат“ от Fabius (Д. Найденов), един от най-видните и талантливи публицисти по това време, в която се разглеждат подробно въпросите за езика в пролетарския публицистичен и литературен печат. Статията е посветена на младите литкори. Въобще трябва да се отбележи, че повечето от статиите за художественото майсторство са насочени предимно към младите литератори, като в не малко случаи общите мисли се илюстрират с примери от техни произведения.

В статията си Fabius (Найденов) се позовава на особеното внимание, което Ленин е проявил по въпросите на езика, на неговата чистота. Такова внимание и грижи той не вижда у редакторите на нашите пролетарски издания. А нали борбата за ленинизъм трябва да се води на всички фронтове! И авторът не без горчивина пише: „Ега, струва ми се, ние можем да кажем, перефразирайки Алековите думи: — Ленинисти сме, ама не до там“.² Авторът признава, че има не малко обективни трудности, които пречат на нормалната редакторска работа, но той се обявява решително против възгледите на някои публицисти и литератори, че пролетарският печат, тъй гато рисува живота на народните маси и е предназначен за тях, трябва да се списва на по-груб език. И доколкото тези литератори всъщност са интеллигенти, въртят се в една ограничена среда, то в името на „народа“ започват да пишат на един език, на който не говорят нито работниците, нито селяните. „Езикът е оръжието на нашата идейна борба — пише авторът. — Който пише на лош, неразбран език, той прилича на войник, който оставя оръжието си да ръждяса“.

По повод статията на Найденов в бр. 141 на „РЛФ“ се появява нова голяма статия за езика на пролетарския печат от Илия Станков,

¹ „РЛФ“, бр. 84, 8. VI. 1932 г.

² „РЛФ“, бр. 138, 7. IX. 1933 г.

в която се съдържат някои пресиленни оценки за Найденов. Но и в тази статия се поддържа мисълта за чист, ясен, образен език в печата, като подробно се излагат пак възгледите на Ленин по този въпрос и се цитират като примери отделни мисли от негови книги.

Статията на Г. Караславов „Как да се рисува героя“ (бр. 144) по повод един разказ на Л. Стрелков и статията на О. Василев „Как да почнем? Въвеждането на героите“ (бр. 146) със самите си заглавия говорят за въпросите, които се разглеждат в тях, въпроси от първостепенно значение за усвояване на художественото майсторство. В бр. 67 е поместена статията на Ив. Руж „Как да пишем образно“, където върху конкретни материали от „РЛФ“ и други произведения авторът разглежда една от най-съществените особености на художествената литература. По въпросите, свързани с развитието на характерите на героите, т. е. с развитието на сюжета, в бр. 134 на „РЛФ“ Ив. Руж пише нова статия пак с конкретни примери от произведения, печатани в „РЛФ“. Авторът посочва две, три утвърдили се вече схеми: герой, който се класоосъзнава, герой, който се разлага и пр. „Това еднообразие в сюжетните схеми, пише Руж — еднакво построение на всички разкази, както и техния еднакъв завършек ги прави безинтересни. . . Голяма отрицателна роля играе и липсата на битови черти в характера на действащите лица. . .“

В същия 134 брой на вестника под рубриката „Нашата анкета. Какво искат читателите“ е публикувано и писмо на П. К., в което също така много остро се критикува липсата на задълбочен психологически анализ в произведенията, печатани в „РЛФ“. В кратка бележка редакцията се съгласява с мнението на автора, като подчертава само, че не бива да се изпада в самоцелен психологизъм.

Срецу аналогични слаботи в поезията на младите пролетарски поети воюва в своята литературна беседа и Хр. Радевски (бр. 143). Той прави цялостен идейно-естетически и езиков разбор на едно такова творение и по такъв начин помага конкретно на младите поети да се освободят от редица погрешни уелечения и да се заемат сериозно с овладяването на трудното поетично майсторство. Нека се спрем само на последния куплет на стихотворението и на бележките на Радевски върху него:

О, партио!
О, славна РП!!
Живей, живей!
Живей, живей!

„Този куплет — пише Радевски — не е неправилен нито в идейно, нито в стилово и граматично отношение, но като поетичен израз, още повече като завършек на стихотворение е просто нетърпим“.

На въпросите за поетичното майсторство с примери от поезията на младите се спира в беседата си и Мл. Исаев (бр. 150). След анализа на три стихотворения той прави извода, че на някои млади поети липсва необходимата идейно-политическа подготовка, и второ — „липсва им художествена култура, за да могат да дадат в ярки образи и динамичен стих възбуждащите ги пролетарски чувства и мисли.“ Тези изводи, особено втория, разбира се, важат не само за младите. Но едва ли някой би намерил основание да упрекне тези, които довчера са били по овчарските колиби или в праха на тютюневите фабрики, че навлизат в литературата без голяма обща и специална естетическа култура. Не вина, а беда за българската култура е фактът, че в продължение на пет века турското господство попречи за нормалното развитие на литературата и изкуст-

вото, а след Освобождението сравнително свободното демократично развитие на страната скоро се заменя от реакционни диктаторски режими. Пролетарските писатели с болка на сърцето сами съзнават колко много има да се учат. Та нали затуи с риск на живота си те създават свои издания, библиотеки, стремят се да се свържат с прогресивните писатели от другите страни. Но, както са подчертавали неведнъж основоположниците на марксизма-ленинизма, за да си осигурят нормални условия за културен живот, трудещите се трябва преди всичко да завоюват политическата власт, да създават нови обществени отношения, нова икономика, която да осигури базата за културен разцвет. Ето защо, когато упрекваме пролетарския печат и по-специално „РЛФ“, че не обръща достатъчно внимание на специфичните художествени проблеми, на психологията на творческия процес и пр. и пр., нека не забравяме каква е била неговата първа и най-главна задача, при какви условия работи. И — което е особено важно — да съдим за неговата дейност не по никакви абсолютни естетически критерии, а с оглед на това какви са били възможностите и какво е направено на времето. Разбира се, и сред сътрудниците и редакторите на „РЛФ“ е имало писатели, които не са обръщали достатъчно внимание на проблемите за художественото майсторство, увеличали са се по грешни теории, по криворазбрана „актуалност“ и „народност“, или просто са били недостатъчно трудолюбиви. Но дори и те не дават основание да се твърди, че „някои от писателите-комунисти съзнават едновременно се интересуваха от проблемите на литературното майсторство...“¹

Като имаме предвид статиите по дискусиите за стила (метода) на пролетарската литература, статиите за художественото майсторство, рецензиите за публикуваните произведения на пролетарски писатели и др., т. е. цялата дейност на „РЛФ“ за повишаване идейно-художественото равнище на пролетарската литература, не е трудно да се види колко неверни са писанията като тези, че „в „РЛФ“ на творческата дарба и на художественото майсторство не се отдаваше никакво значение“,² че „пред партийните и прогресивни писатели се поставяше остро задачата за заемане открито манифестационна позиция в двубоя на обществените сили, да станат те на всяка цена негови изразители в литературата, а върху нейните изразни средства и стилни подходи се хвърляше акцента на лозунговата фраза и вербалистично изявената тенденциозност“.³

В помощ на младите литературни кадри са и многобройните статии от съветския литературен печат за опита на съветските писатели (бр. 116, 152, 153 и др.). Често „РЛФ“ отделя специални страници за творчеството на младите — бр. бр. 67, 75, 134, 135 и др., където се печатат стихове, разкази, критични статии, мнения на читатели и пр. С цел да се издирят и поощрят прогресивни талантиливи творци и за повишаване качеството на създаваните произведения „РЛФ“ обявява конкурс „за написване на най-издържани белетристични и поетични произведения“ (бр. 161).

От изложеното до тук се вижда, че цялата дейност на редакцията на „РЛФ“ е насочена към създаване на такава пролетарско-социалистическа литература, която, без да губи своята стойност на художествено творчество, да бъде мощно оръжие в борбата за социализъм. Днес ние можем да

¹ П. Данчев, „Съвременни български поети“, София, 1951, стр. 116 (к. м. — В. К.).

² Д. Митрев, Ваздаров, Скопие, 1954 г., стр. 51.

³ Пак там, стр. 127.

отбележим едни или други слабости, увлечения, неуспехи и пр., но не бива в никакъв случай заради тях да не видим основната градивна работа, която върши „РЛФ“. Та нали в резултат на тази дейност през 30-те години израсна и се оформи цял отряд прогресивни писатели, в чиито ръце е днес съдбата на българската литература! Нали в „РЛФ“ се появиха или утвърдиха първите значителни произведения на тия писатели, излязоха като броеве на библиотека „РЛФ“! Разбира се, определящо в случая е самото революционно движение в страната, оглавявано от партията. Но всеки, който обективно и безпристрастно изучава литературния живот през тези години, не може да не признае факта, че „РЛФ“ е център на пролетарско-социалистическата литература, че той създава онай партийна атмосфера на литературния фронт, в която се родиха „Село Борово“, от Кр. Велков, „Към партията“ от Хр. Радевски, „На пост“, „На два фронта“ и „Селкор“ от Г. Караславов, „Подем“ на Никола Ланков, „Пожари“ на Мл. Исаев, много от произведенията на Ан. Тодоров, Кр. Пенев, Кр. Белев, първите разкази на П. Вежинов, А. Гуляшки и други. А без тези произведения не бихме могли да си представим литературната история от този период не само в рамките на пролетарската, но на цялата ни национална литература. Без опита от написването на тези произведения не биха били възможни успехите на нашата социалистическо-реалистическа литература от по-късния период, не би бил възможен Вапцаров, нямаше да е налице и това единство и убеденост на българските писатели в правотата и величието на комунистическия идеал, което характеризира литературния живот в България днес!